

การขายบิลสาธารณูปโภคแลกเงินสดตามบทบัญญัติอิสลาม

Received: September 27, 2024, ✨ Revised: April 28, 2025, ✨ Accepted: May 12, 2025

สมิธ อีซอ¹ วลีต อีซอ²

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาธุรกรรมการขายบิลสาธารณูปโภคแลกเงินสดต่อหลักการของอิสลาม 2) เพื่อศึกษาการซื้อขายหนี้ตามบทบัญญัติอิสลาม

วิธีการศึกษา การศึกษาเอกสาร (Document Analysis) เป็นการวิเคราะห์เอกสาร ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และเป็นการศึกษาโดยพิจารณารูปแบบของธุรกรรมการอย่างละเอียดในรูปแบบกรณีศึกษา (Case Study) ที่เกิดขึ้นจริง ๆ ในปัจจุบันว่า มีธุรกรรมใดบ้างและมีลำดับขั้นตอนเป็นอย่างไร มีบุคคลใดเข้ามาเกี่ยวข้องบ้าง หลังจากนั้นนำข้อมูลที่ค้นพบไปเปรียบเทียบกับหลักการของอิสลาม โดยการวิเคราะห์เนื้อหา การจัดระบบ และตีความข้อมูลที่รวบรวมได้ เพื่อข้อค้นพบว่าเป็นสิ่งต้องห้ามตามหลักการอิสลามหรือไม่

ผลการศึกษา พบว่าการซื้อขายบิลสาธารณูปโภคเพื่อแลกเงินสด เป็นสิ่งต้องห้ามตามหลักการของอิสลาม เป็นธุรกรรมที่เกี่ยวข้องกับการขายหนี้ลดราคา และเกี่ยวข้องกับริบาอัล-ฟูลล์

การนำผลวิจัยไปใช้ ทำให้ผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามมีความเข้าใจต่อข้อตัดสินของหลักการอิสลามต่อธุรกรรมนี้ เพื่อที่จะได้ออกห่างและไม่ไปเกี่ยวข้องกับธุรกรรมดังกล่าว

คำสำคัญ การขายบิลค่าไฟฟ้า, การเงินอิสลาม, ขายหนี้ลดราคา, ดอกเบี้ย

¹ Ph.D. in Economics, West Asian Studies ผู้อำนวยการหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจอิสลาม วิทยาลัยนานาชาติอิสลามกรุงเทพ มหาวิทยาลัยเกริก อีเมล smeet333@hotmail.com

² Ph.D. in Arabic กรรมการอิสลามประจำจังหวัดฉะเชิงเทรา สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดฉะเชิงเทรา อีเมล Waleedthailand@gmail.com

Sale of Utility Bills for Cash by Islamic Principles

Smeet E-sore¹ Waleed Easor²

Abstract

Objectives: 1) To study the transaction of selling utility bills for cash according to Islamic principles. 2) To study debt trading according to Islamic law.

Methodology: Document Analysis was employed to analyze relevant documents. The study also examined transaction models in detail through Case Study methodology and investigated real cases in the present day for their transaction types, processes and involved parties. The findings were then compared with Islamic principles through Content Analysis, which systematically organizes and interprets the collected data to determine whether these practices are prohibited or according to Islamic principles.

Research Findings: show that trading utility bills for cash is forbidden according to Islamic principles. It involves selling debt at a discount and is related to *Riba al-Fadl*.

Contributions: Make those who believe in Islam understand the decision of Islamic principles regarding this transaction avoid and not be involved in such transactions.

Keywords: Electricity Bill Sales, Islamic Finance, Sale of discounted debt, *Riba Al-Fadl*

¹ Ph.D. in Economics, West Asian Studies, Director of M.B.A. in Islamic Business Administration program, International Islamic College Bangkok, Krirk University.

² Ph.D. in Arabic, Islamic Committee, The Office of Islamic Committee of Chachoengsao Province. Email: Waleedthailand@gmail.com.

บทนำ

ปัจจุบันมีธุรกรรมการเงินใหม่ที่เกิดขึ้น คือ การบริการสินเชื่อเงินกู้หมุนเวียนแบบไม่มีหลักประกันในรูปแบบสินเชื่อบุคคลดิจิทัล (Digital Personal Loan) ให้กับผู้ซื้อสินค้าและบริการโดยมีแนวคิด “ซื้อก่อนจ่ายทีหลัง” (Buy Now Pay Later) ซึ่งผู้ที่ให้บริการสินเชื่อเหล่านี้มีอยู่หลายบริษัท โดยส่วนใหญ่จะตั้งชื่อสินเชื่อของตัวเองและมักจะตามด้วยคำว่า “Pay Later” ในตอนท้าย ส่วนผู้ให้บริการสินเชื่อจะให้สินเชื่อเพื่อซื้อสินค้าและบริการที่บริษัทกำหนดเท่านั้น สำหรับบางผู้ให้บริการสินเชื่อกำหนดให้สินเชื่อเฉพาะผู้ที่ซื้อสินค้าและบริการผ่านแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซ Shopee Thailand เป็นต้น และด้วยการบริการให้สินเชื่อนี้เองทำให้สมาชิกบางคนของผู้ให้บริการสินเชื่อมีความคิดแนวใหม่ที่ต้องการเงินสดจากผู้ให้บริการสินเชื่อเพื่อนำมาใช้ทันที แลกเปลี่ยนกับการที่จะเป็นหนี้ในอนาคต จึงทำให้เกิดธุรกรรมการขายบิลค่าไฟฟ้าเพื่อแลกเงินสดนี้ขึ้นมา โดยเหตุการณ์นี้เพิ่งมีการรายงานข่าวในช่องทางทีวีต่าง ๆ ช่วงเดือนเมษายน 2567 ที่ผ่านมา ดังนั้นการศึกษาในเรื่องนี้จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อศึกษาว่าธุรกรรมดังกล่าวผิดต่อหลักการของอิสลามหรือไม่ และเพื่อให้ผู้นับถือศาสนาอิสลามได้ปฏิบัติตัวได้อย่างถูกต้องตามแบบอย่างของธุรกรรมการเงินตามหลักการอิสลาม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาพิจารณาข้อตัดสินในการขายบิลสาธารณูปโภคแลกเงินสดตามหลักการอิสลาม
- 2) เพื่อศึกษาการซื้อขายหนี้ตามบทบัญญัติอิสลาม

ลักษณะของสินเชื่อ

ปัจจุบัน บริษัทผู้ให้สินเชื่อต่าง ๆ ได้ออกผลิตภัณฑ์ทางด้านสินเชื่อบุคคลดิจิทัลโดยไม่มีหลักประกันกันมากขึ้นเพื่อให้ผู้คนที่ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งสินเชื่อของสถาบันการเงินได้เข้าถึงสินเชื่อมากขึ้น อันเนื่องมาจากสถาบันการเงินต้องการพิจารณาถึงหลักประกัน ความน่าเชื่อถือ ตลอดจนเอกสารรายการเดินบัญชีธนาคารเป็นต้น ซึ่งทำให้เกิดความยุ่งยาก และทำให้บางคนไม่เข้าถึงสินเชื่อ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้สินเชื่อไม่มีหลักประกันได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ โดยลักษณะของสินเชื่อดังกล่าวมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

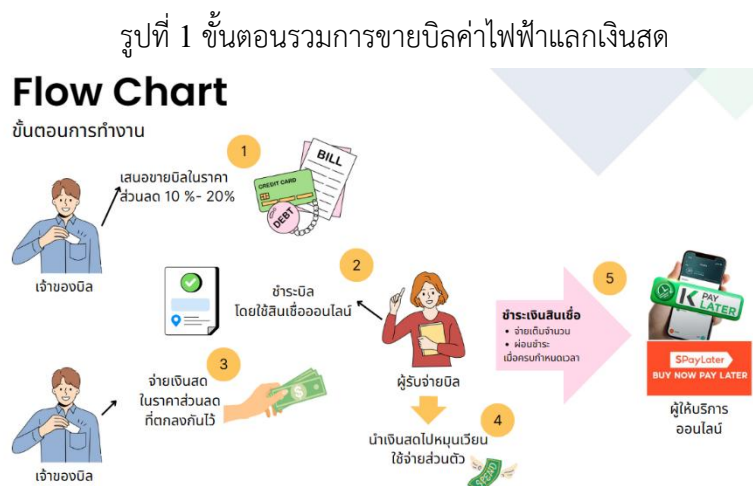
- 1) ไม่อนุญาตให้เบิกถอนออกเป็นเงินสดได้
- 2) ไม่อนุญาตให้มีการรับหรือเรียกจะรับการทอนเป็นเงินสดหรือประโยชน์ในรูปแบบอื่นใดจากการซื้อสินค้าและบริการ ผ่านร้านค้าผู้ให้บริการ ไม่ว่าในกรณีใด (ด้วยเหตุนี้ บางคนจึงคิดธุรกรรมนี้ขึ้นมาเพื่อต้องการเงินสด)
- 3) วงเงินอนุมัติสูงสุดไม่เกิน 20,000 บาท
- 4) ระยะเวลาผ่อนชำระ 1 / 3 / 5 เดือน
- 5) อัตราดอกเบี้ยลดต้น ลดดอก รวมถึงไม่มีการเสียดอกเบี้ย หากไม่มีการใช้วงเงิน
- 6) บางผู้ให้บริการสินเชื่อไม่กำหนดให้มีดอกเบี้ยในช่วงส่งเสริมการขาย

- 7) อัตราดอกเบี้ย แบบลดต้น ลดดอก สูงสุดไม่เกิน 25% ต่อปี (รวมดอกเบี้ย ค่าปรับ ค่าบริการ ค่าธรรมเนียมต่าง ๆ)
- 8) การคำนวณดอกเบี้ย รายวัน จากทุกวงเงินที่มีการเบิกใช้ (โดยเรียกเก็บเป็นรายเดือน)
- 9) ไม่มีค่าธรรมเนียมแรกเข้า
- 10) ไม่มีค่าธรรมเนียมรายปี
- 11) ลูกค้าสามารถซื้อสินค้า/บริการ แบบผ่อนชำระได้กับร้านค้าอื่นร่วมรายการ (Kasikornbank, 2024, April 30)

สำหรับบางผู้ให้บริการสินเชื่อต้องการเชิญชวนให้มีผู้มาใช้บริการมีมากขึ้นในช่วงเริ่มต้น โดยการกำหนดว่าหากสมัครตามวันเวลาที่กำหนดสามารถซื้อก่อนจ่ายทีหลัง 1 เดือน และไม่คิดดอกเบี้ย แต่หากเลือกแบบผ่อนชำระ มากกว่า 1 เดือนจะมีดอกเบี้ย 15% ต่อปี

ด้วยผู้บริการสินเชื่อไม่ได้กำหนดเพียงสินค้าเท่านั้นในการให้สินเชื่อ หากแต่ยังให้สินเชื่อกับค่าบริการสาธารณูปโภคด้วย เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า ค่าโทรศัพท์ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เกิดธุรกรรมใหม่ที่เกิดขึ้น นั่นก็คือการนำบิลสาธารณูปโภคเหล่านั้นมาขายแลกเป็นเงินสด โดยแนวคิดที่ว่า ผู้ที่เป็นผู้ชำระบิลแทนของผู้บริการสินเชื่อต้องการได้เงินสดมาใช้ในทันที แลกเปลี่ยนกับการที่ตัวเองจะเป็นหนี้ และถึงแม้จำนวนหนี้จะมากกว่าเงินสดก็ตาม แต่เป็นหนี้ที่ผ่อนชำระในอนาคตอาจเป็น 1-5 เดือน โดยผู้ที่เป็นผู้ที่เป็นสมาชิกของผู้ให้บริการสินเชื่อจะถูกเรียกชื่อว่า “ผู้ชำระบิลแทน” ซึ่งสามารถยกตัวอย่างได้ดังต่อไปนี้

เจ้าของบิลมีภาระต้องจ่ายค่าไฟฟ้า และประกาศในสื่อโซเชียลออนไลน์โดยใช้จำนวนว่า “ค่าไฟฟ้า 2,000 บาท ให้ 1,600 บาท” นั้นหมายถึง เมื่อสมาชิกของผู้ให้บริการสินเชื่อ (ผู้ชำระบิลแทน) มาเห็นจึงได้ทำการตกลงกัน โดยที่ผู้ชำระบิลแทนนั้นนำบิลค่าไฟฟ้าไปชำระซึ่งเป็นลักษณะของการใช้สินเชื่อออนไลน์ และมีระยะเวลาผ่อนชำระ นั้นหมายถึง ผู้ชำระบิลแทนคนนั้นมีหนี้สิน (ค่าไฟฟ้า) ที่ต้องผ่อนชำระตามระยะเวลาที่กำหนด 1-5 เดือน และเมื่อค่าไฟฟ้าได้ชำระในลักษณะดังกล่าว เจ้าของบิลจะทราบทันทีเมื่อยอดค่าไฟฟ้านั้นถูกตัดบิลไปแล้ว เจ้าของบิลจึงทำการให้เงินสด 1,600 บาท กับผู้ชำระบิลแทนท่านนั้นทันที ทำให้ผู้ชำระบิลแทนนั้นมีเงินสด 1,600 บาท ที่จะนำไปใช้หมุนเวียนได้ทันที หากแต่ถ้าจะต้องมีหนี้ที่ต้องชำระในอนาคตจำนวน 2,000 บาท ตามระยะเวลาที่กำหนด



ที่มา (Author)

ตารางที่ 1 ข้อดีข้อเสียการขายบิลค่าไฟฟ้าแลกเงินสด

ข้อดี	ข้อเสีย
เจ้าของบิลจ่ายค่าไฟฟ้าลดลงจากความเป็นจริงเดิมถึง 20% (400 บาท)	การปล่อยกู้สินเชื่อแบบไม่มีหลักประกัน จะกระตุ้นให้คนไทยที่มีโอกาสก่อหนี้เสียมากขึ้น เพราะขาดวินัยทางการเงิน
ผู้ชำระบิลแทนของผู้ให้บริการสินเชื่อ ได้เงินสดมาใช้ทันที	หากบริหารจัดการวงเงิน หรือผ่อนชำระไม่ได้ อาจมีความเสี่ยงทั้งผู้ชำระเงินแทน และผู้ให้จ่ายบิลที่อาจกระทบต่อการชำระหนี้ที่ตามมาได้
บางที่ผู้ชำระบิลแทนของผู้ให้บริการสินเชื่ออาจได้สินเชื่อ โดยที่ไม่มีดอกเบี้ย 0% (กรณีส่งเสริมการขาย)	ผู้ชำระบิลแทนอาจมีความเสี่ยงที่อาจถูกมิฉฉาชีพหลอกลวงได้จากการยกเลิกบิลคราวหลัง และเป็นการเปิดช่องทางให้มิฉฉาชีพเข้ามาได้ หรือการที่ได้ชำระค่าบิลไปแล้วแต่เจ้าของบิลไม่โอนให้
	ผู้ชำระบิลแทนอาจมีความเสี่ยงเมื่อชำระบิลเรียบร้อยแล้ว เจ้าของบิลอาจไม่โอนเงินให้

(ที่มา: Author)

ข้อตัดสินทางกฎหมาย

ถึงแม้การทำธุรกรรมดังกล่าวจะไม่ผิดกฎหมายในปัจจุบัน หากแต่สามารถเปิดช่องให้มีการทุจริตเกิดขึ้นได้ โดยที่ธนาคารแห่งประเทศไทยได้กล่าวย้ำเตือนประชาชนโดยมีใจความว่า

“จากประเด็นดังกล่าว ธนาคารแห่งประเทศไทยได้มีการพูดคุยกับผู้ให้บริการ (Service Provider) แล้ว ซึ่งจากการตรวจสอบพบว่าผู้ให้บริการใช้ช่องทางสินเชื่อบุคคลดิจิทัล (Digital Personal Loan) สามารถทำได้ ไม่ได้ผิดวัตถุประสงค์ และเป็นการตัดสินใจร่วมกันระหว่างผู้ขายและผู้ซื้อ อย่างไรก็ตาม ธนาคารแห่งประเทศไทยได้มีการกำชับในเรื่องของ

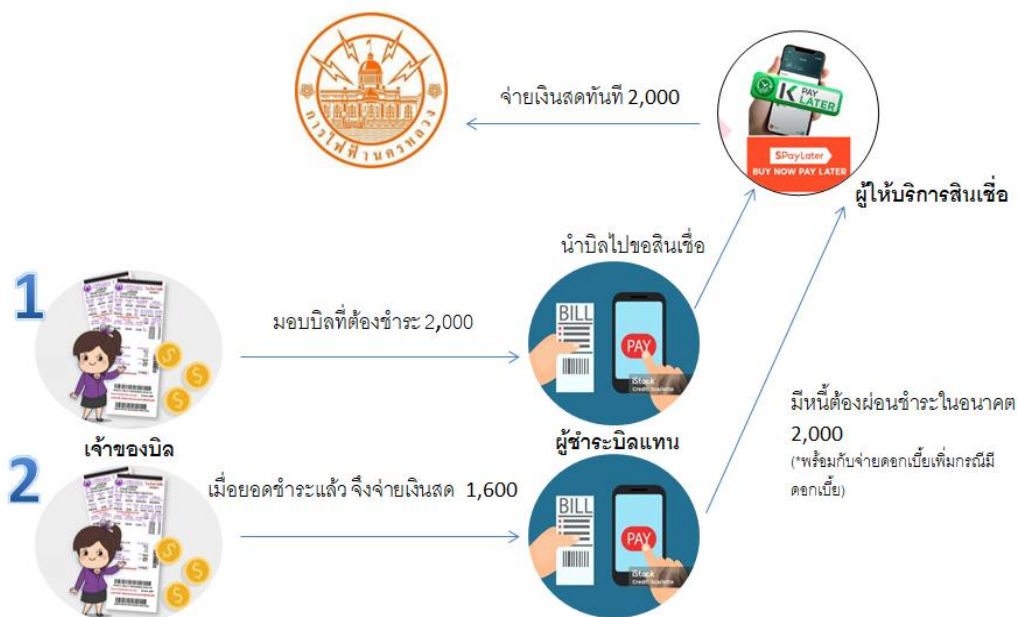
ความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้น แม้จะทำได้ ไม่ผิดกฎหมาย สามารถทำได้ แต่ ธปท. ไม่ได้สนับสนุน และไม่ควรทำ เนื่องจากอาจมีความเสี่ยงทั้งผู้ชำระเงินแทน และผู้ให้จ่ายบิลให้ ที่อาจกระทบต่อการชำระหนี้ที่อาจตามมาได้ หากบริหารจัดการการเงิน หรือผ่อนชำระไม่ได้ เช่นเดียวกันกับผู้ซื้อที่มีความเสี่ยงที่อาจถูกมิฉฉาซีพหลอกลวงได้ จากการยกเลิกบิลคราวหลัง และเป็นภัย หรือเป็นการเปิดช่องทางให้มิฉฉาซีพเข้ามาได้” (Prachachat Business, 2024, April 30, para 2-3)

พิจารณาข้อตัดสินตามหลักการอิสลาม

การซื้อขายตามหลักการอิสลาม

ก่อนอื่นต้องพิจารณาถึง การซื้อขายในหลักการอิสลาม (البيع) ซึ่งถือเป็นธุรกรรมทางการค้าที่มีกรอบและหลักการชัดเจน โดยศาสนาอิสลามให้ความสำคัญกับความเป็นธรรม ความโปร่งใส และการหลีกเลี่ยงการเอาเปรียบในทุกรูปแบบ (Al-Zuhayli, 1984) ตลอดจนห้ามการซื้อขาย (แลกเปลี่ยน) หนี้ และถ้าหากพิจารณารูปแบบนี้ก็จะเห็นได้ว่า เป็นธุรกรรมที่เกิดขึ้นมาใหม่ซึ่งไม่เคยมีมาก่อน และเป็นประเด็นร่วมสมัย ที่จำเป็นจะต้องใช้การพิจารณาข้อตัดสินตามหลักการของอิสลามอย่างถี่ถ้วนและเป็นขั้นตอนตามลำดับ

รูปที่ 2 ขั้นตอนการขายบิลค่าไฟฟ้า



(ที่มา: Author)

ขั้นตอนที่ 1 จากรูปภาพ เจ้าของบิลมอบบิลให้ผู้ชำระแทน 2,000 บาท พิจารณาได้ว่า นี่คือการมอบบิลหรือสิทธิในการชำระหนี้บิลค่าไฟฟ้าให้ผู้ชำระบิลเพื่อชำระหนี้แทน และเพื่อผู้ชำระบิลแทนจะได้นำไปขอสินเชื่อ ซึ่งทำให้ผู้บริการสินเชื่อชำระเงินสดแทนให้การไฟฟ้า

ขั้นตอนที่ 2 เมื่อยอดค่าไฟฟ้าได้ชำระเรียบร้อยแล้ว (ตัดบิล) เจ้าของบิลจึงจะจ่ายเงินสดให้ผู้ชำระบิล เพียงแค่ 1,600 บาท ซึ่งเดิมที่มีหนี้ 2,000 บาท ดังนั้นจึงทำให้ผู้ชำระบิลแทนมีหนี้สินอยู่ 2,000 บาท สามารถพิจารณาได้ว่าเป็นหนี้แทนเจ้าของบิล ส่วนเจ้าของบิลหมดหนี้ไปเรียบร้อยแล้วกับการไฟฟ้า

พิจารณาจากคำเสนอ

จากคำพูดที่ผู้เป็นเจ้าของบิลกล่าวว่า “บิลค่าไฟฟ้า 2,000 ให้ 1,600” อาจตีความได้ว่าเจ้าของบิลจะมอบบิลให้ผู้ชำระไปชำระหนี้แทนในจำนวน 2,000 บาท แต่จะให้เงินสดทันทีเมื่อชำระ 1,600 บาท นั้นหมายถึง ผู้รับชำระแทนจะได้เงินเพียง 1,600 บาท หากแต่ถ้าข้อดีคือจะได้นำเงินสดมาใช้ได้ทันที แลกเปลี่ยนกับเป็นหนี้ในอนาคตที่จะต้องผ่อน 2,000 บาท พร้อมกับบารการะจ่ายหนี้เพิ่ม 400 บาท และยังมีเงื่อนไขเพิ่มเติมว่า ถ้าหากชำระหนี้ให้แล้วถึงจะให้ 1,600 บาท นั้นหมายถึง ถ้าหากยังไม่ชำระก็จะยังไม่ให้เงินดังกล่าว

รูปที่ 3 พิจารณาตามความสัมพันธ์ของแต่ละฝ่าย



(ที่มา: Author)

พิจารณาตามความสัมพันธ์ของแต่ละฝ่าย

1. เจ้าของบิลมอบบิลหรือสิทธิในการชำระให้กับผู้ชำระบิล

ถึงแม้รูปแบบธุรกรรมในปัจจุบันจะใช้คำว่า “การขายบิลแลกเงินสด” หากพิจารณาเฉพาะแค่ธุรกรรมในขั้นตอนที่หนึ่งระหว่างเจ้าของบิลกับผู้ชำระบิลแทนแล้ว ไม่ได้มีการซื้อขายเกิดขึ้นจริง ๆ ระหว่างทั้ง 2 ฝ่าย เพราะผู้ชำระบิลยังไม่ได้ทำอะไรเพื่อแลกเปลี่ยน หากแต่นำบิลไปขอสินเชื่อแทนในขั้นตอนต่อไป และก็ไม่ถือว่าเจ้าของบิลเป็นผู้ขายหนี้ในเฉพาะขั้นตอนนี้ เพราะว่าผู้ชำระบิลก็ไม่ได้ทำการซื้อหรือนำสิ่งใดมาแลกเปลี่ยนในเฉพาะขั้นตอนนี้

2. ผู้ชำระบิลแทนนำบิลไปขอสินเชื่อกับผู้ให้บริการสินเชื่อ

ผู้ให้บริการสินเชื่อให้สินเชื่อ โดยเป็นการที่ผู้บริการสินเชื่อชำระบิลทันทีกับการไฟฟ้า หลังจากชำระแล้วทำให้ผู้ชำระบิลแทนเกิดหนี้กับผู้ให้บริการสินเชื่อในอนาคตผ่อนตามระยะเวลาที่กำหนด พร้อมมีดอกเบี้ย (กรณีมีดอกเบี้ย)

1) ผู้ให้บริการสินเชื่อชำระเงินสดทันทีกับการไฟฟ้า

2) ผู้ชำระบิลแทนมีหนี้กับผู้ให้บริการสินเชื่อทันที 2,000 บาท

เมื่อผู้ให้บริการสินเชื่อชำระค่าไฟฟ้าแล้ว จึงทำให้ผู้ชำระบิลแทนเกิดมีหนี้สินทันทีกับผู้ให้บริการสินเชื่อ

3. เป็นหนี้แทนเจ้าของบิล 2,000 บาท

เมื่อมีการชำระค่าไฟฟ้าเกิดขึ้นแล้ว ผู้ชำระบิลแทนเป็นหนี้กับผู้ให้บริการสินเชื่อ และยิ่งไปกว่านั้นก็ถือว่าเป็นหนี้แทนเจ้าของบิลไปด้วย ดังนั้นผู้จ่ายบิลแทนเป็นเจ้าหนี้ของเจ้าของบิล จึงสามารถตีความได้ว่าผู้ชำระบิลแทนขายหนี้ส่วนนี้ให้กับเจ้าของบิล

4. เจ้าของบิลจ่ายเงินสด 1,600 บาท กับผู้ชำระบิลแทน

เมื่อมีการชำระค่าไฟฟ้าเกิดขึ้น จะมีข้อความแจ้งเจ้าของบิลว่าชำระค่าบริการแล้ว เจ้าของบิลจึงจ่ายเงินสด 1,600 บาท ให้ผู้ชำระบิลแทน ตามคำสัญญาที่พูดไว้ตอนต้น “บิลค่าไฟฟ้า 2,000 ให้ 1,600” ดังนั้นในธุรกรรมนี้สามารถพิจารณาได้ว่าเจ้าของบิลซื้อหนี้ด้วยกับเงินสด 1,600 บาท

สามารถสรุปบทบาทแต่ละฝ่ายได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2 สรุปบทบาทของแต่ละฝ่าย

เจ้าของบิล	ผู้จ่ายบิลแทน	ผู้ให้บริการสินเชื่อ
พิจารณาทั่วไป	พิจารณาทั่วไป	พิจารณาทั่วไป
- โอนหนี้ให้ผู้อื่นรับผิดชอบจ่ายเพียงแค่ 1,600 บาท เพื่อให้ผู้อื่น จ่ายเพิ่ม 400 บาท	- ช่วยเหลือผู้อื่นรับผิดชอบหนี้แทนให้ ช่วยรับภาระเองจ่ายเพิ่ม 400 บาท	- ให้สินเชื่อกับผู้จ่ายบิลแทน ให้สินเชื่อ 2,000 บาท ทำให้ผู้จ่ายบิล ต้องเป็นหนี้ 2,000 บาท
พิจารณาเจตนารมณ์	พิจารณาเจตนารมณ์	พิจารณาเจตนารมณ์
- ต้องการจ่ายเงินสด 1,600 บาท เพื่อใช้หนี้ 2,000 บาท <u>ผลลัพธ์</u> นำเงินสด 1,600 บาท มาแลก กับหนี้ 2,000 บาท ได้ผลประโยชน์ส่วนต่าง 400 บาท	- ต้องการเงินสด 1,600 บาท ไปขอสินเชื่อ 2,000 บาท <u>ผลลัพธ์</u> นำหนี้ 2,000 บาท แลกกับเงินสด 1,600 บาท เสียส่วนต่างเพิ่ม 400 บาท	- ถึงแม้ให้สินเชื่อ 2,000 บาท และจะรับหนี้คืน เพียง 2,000 บาท (ในบางกรณีที่ ไม่กำหนดดอกเบี้ย อย่างไรก็ตามบาง กรณีกำหนดดอกเบี้ยอย่างชัดเจน)

(ที่มา: Author)

กรณีผู้ให้บริการสินเชื่อกำหนดดอกเบี้ย

กรณีนี้เป็นที่ชัดเจนว่าธุรกรรมเกี่ยวข้องกับดอกเบี้ยระหว่างผู้ขายบิลแทนกับผู้ให้บริการสินเชื่อ โดยเป็นลักษณะของริบา อัล-ฟฎล์ ที่มีการกู้ยืมเงินกันและมีการจ่ายริบาส่วนต่างเพิ่มเติม

หลักฐานจากคัมภีร์อัลกุรอาน

وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا
(Al-Baqarah 2: 275)

และอัลลอฮ์นั้นทรงอนุมัติการขาย และทรงห้ามการเอาดอกเบี้ย

กรณีผู้ให้บริการสินเชื่อกำหนดดอกเบี้ย 0% (ไม่มีดอกเบี้ย)

หากพิจารณาโดยรวมทั่วไปในด้านเจ้าของบิลและผู้ขายบิลอาจมองได้ว่าเป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นการรับผิดชอบหนี้แทนกัน และช่วยเหลือชำระหนี้ส่วนที่เพิ่มมาให้กับอีกฝ่าย ซึ่งไม่เป็นรูปแบบของการซื้อขายหนี้ด้วยกับหนี้ หากแต่เป็นการโอนหนี้ไปให้ผู้อื่นรับผิดชอบ รวมถึงไม่มีการจ่ายส่วนต่างที่จะเข้าขายดอกเบี้ย เนื่องจากเจ้าของบิลต้องการหาคนที่จะมาช่วยจ่ายหนี้ส่วนที่เพิ่ม (400) ให้ และผู้ขายบิลแทนต้องการจะจ่ายเพิ่มให้ และอยู่ในเงื่อนไขของการที่ต่างฝ่ายต่างยินยอม และอาจมองได้ว่าต่างฝ่ายต่างยินยอมที่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และถ้าหากพิจารณาอีกด้านระหว่างผู้ขายบิลแทนกับผู้ให้บริการสินเชื่อก็มีการให้สินเชื่อโดยไม่กำหนดดอกเบี้ยเพิ่มเติม (0%) ซึ่งอาจพิจารณาโดยรวมได้ว่าไม่ผิดต่อหลักการของอิสลาม

หากทว่าถ้าพิจารณาถึงเจตนารมณ์และการกระทำที่แท้จริงของเจ้าของบิลและผู้ชำระบิลแทนแล้วพิจารณาได้ว่าผิดต่อหลักการของอิสลามในเรื่องการขายการขายหนี้ (بيع الدين) ตลอดจนการแลกเปลี่ยนที่ถือว่าเป็นอรริบาอัล-ฟฎล์ (الرِّبَا الْفَضْل) คือการแลกเปลี่ยนระหว่างเงินสกุลเดียวที่มีจำนวนไม่เท่ากัน (Markaz al-Dirāsāt al-fiqhīyah wa-al, 2010) โดยพิจารณาจากด้านเจ้าของบิลได้ว่าเป็นการแลกเปลี่ยนเงินสดกับหนี้ ทำให้ได้มาผลประโยชน์ส่วนต่างมา และยังสามารถพิจารณาได้ว่าผู้ขายบิลแทนแลกเปลี่ยนหนี้เพื่อให้ได้เงินสดมาใช้ทันทีเช่นเดียวกัน และทำให้เสียผลประโยชน์ในการต้องจ่ายเพิ่มส่วนต่าง ดังนั้นธุรกรรมนี้เป็นสิ่งต้องห้ามตามหลักการของอิสลาม ซึ่งจำเป็นที่มุสลิมจะต้องไม่เกี่ยวข้องในธุรกรรมดังกล่าว

เปรียบเทียบกับการขายหนี้ในหลักการอิสลาม

การทำธุรกรรมดังกล่าวระหว่างผู้ชำระบิลแทนกับเจ้าของบิลของบิลมีลักษณะคล้ายกับ “การขายหนี้ให้กับผู้อื่นที่ไม่ใช่ลูกหนี้ด้วยกับราคาที่จ่ายทันที (بيع الدين لغير الدين بتمن حال)” กล่าวคือ สามารถพิจารณาได้ว่าผู้ชำระบิลเป็นหนี้แทนให้เจ้าของบิลเพื่อหวังเงินสด นั่นหมายถึง เมื่อมีการชำระค่าไฟฟ้าเกิดขึ้นทำให้ผู้ชำระบิลเกิดหนี้ทันที และมีหนี้เกิดขึ้นทันที ทำให้เจ้าของบิลก็จ่ายเงินสดทันที นั้นสามารถพิจารณาได้ว่า ผู้ชำระหนี้แทนเอาหนี้ไปขาย โดยเจ้าของบิลซื้อและจ่ายเงินสด จึงทำให้รูปแบบมีลักษณะคล้ายกับรูปแบบหนึ่งของการขายหนี้ที่กล่าวไว้เบื้องต้น อย่างไรก็ตามอาจมีความแตกต่างกันใน “ตัวหนี้” ซึ่งการขายหนี้ตามหลักการอิสลามที่ยกตัวอย่าง “เป็นหนี้ของเจ้าหนี้ที่จะได้จากลูกหนี้” หากแต่ในรูปแบบธุรกรรมขายบิลนี้ “เป็นหนี้ของลูกหนี้ที่จะต้องจ่าย” สามารถพิจารณาได้จากรูปที่ 4

รูปที่ 4 เปรียบเทียบการขายหนี้กับการขายบิลเพื่อแลกเงินสด



(ที่มา: Author)

ถึงแม้ “การขายตัวหนี้” จะมีลักษณะที่ต่างกัน คือ ขายตัวหนี้ที่จะได้รับ (เจ้าหนี้ขาย) กับการขายหนี้ที่จะต้องจ่าย (ลูกหนี้ขาย) อย่างไรก็ตามสามารถพิจารณาได้ว่า “เป็นการขายหนี้อยู่ดี” ข้อตัดสินตามหลักการอิสลามในรูปแบบของ การขายหนี้ให้กับผู้อื่นที่ไม่ใช่ลูกหนี้ด้วยกับราคาที่จ่ายทันทีนั้น ทศนะหนึ่งมีความเห็นว่าการซื้อขายหนี้ลักษณะนี้ไม่เป็นที่อนุญาต เป็นทศนะของฮะนะฟี และชาฟีอี ในทศนะที่ชัดเจนที่สุด (اظهر) ของพวกเขาทั้ง 2 มัซฮับ และรายงานหนึ่งจากฮะนาบิละฮ์ และซอฮิรีย (Ahmad et al., 2019)

หลักฐานจากอิซ-ซุนนะฮ์

عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَهَى عَنْ بَيْعِ الْكَالِيِّ بِالْكَالِي عَنْهُمَا

รายงานจากอิบนุอุมร์ ท่านนบี ซ.ล. ห้ามการขายหนี้ด้วยกับหนี้

(al-Hākim al-Nīsābūrī, 2002, Hadith No. 953)

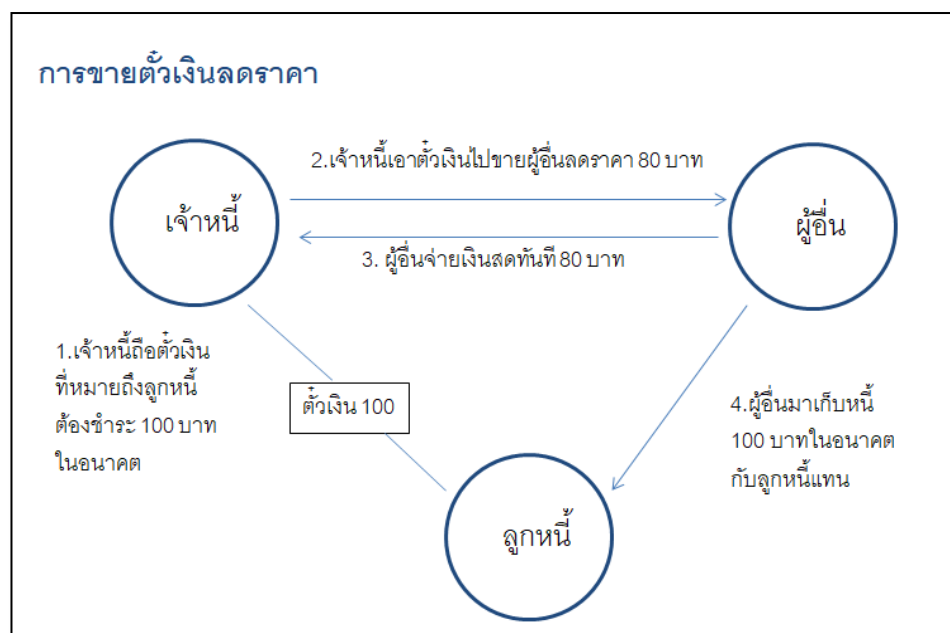
หลักฐานทางสติปัญญา

1. การซื้อขายลักษณะนี้เป็นสิ่งต้องห้าม เพราะว่าเจ้าหนี้ไม่สามารถในการส่งมอบสิ่งที่ขาย (หนี้) ให้กับผู้อื่นได้ เพราะหนี้มันอยู่ในความรับผิดชอบลูกหนี้ไม่ใช่เจ้าหนี้ ด้วยเหตุนี้เจ้าหนี้จึงไม่สามารถส่งหนี้นี้ให้กับผู้อื่นได้ การที่ไม่สามารถส่งมอบสิ่งที่ซื้อขายได้เป็นที่ไม่อนุญาตในหลักการของอิสลาม
2. ลูกหนี้บางคนห่วงงหนี้หรือไม่มีเงินที่จะใช้หนี้ ซึ่งอาจส่งผลให้ผู้ที่ซื้อหนี้ไปได้รับความเดือดร้อน (Ahmad et al., 2019)

เปรียบเทียบกับรูปแบบการขายหนี้ลดราคา

สามารถพิจารณาได้ว่า รูปแบบการขายบิลเพื่อแลกเงินสด มีการขายหนี้ที่ลดลงราคาจากเดิมมาเกี่ยวข้อง โดยที่เจ้าของบิลจ่ายเงินสดเพียง 1,600 บาท แลกกับหนี้ 2,000 บาท ด้วยเหตุนี้จึงสามารถเทียบได้กับประเด็น “การขายหนี้ลดราคา” ในหลักการของอิสลามได้ ซึ่งถือว่าเป็นรูปแบบที่ต้องห้าม

รูปที่ 5 รูปแบบการขายตัวเงินลดราคา



(Source: Author)

ข้อตัดสินการขายหนี้ลดราคา

การขายหนี้ลดราคาเป็นสิ่งต้องห้าม ถือว่าเป็นฮัร-ริบา (ดอกเบี้ย) ด้วยการอ้างหลักฐานที่ว่า รูปแบบนี้มีลักษณะของการแลกเปลี่ยน 2 เงิน ที่เป็นสกุลเดียวกัน โดยที่มีการเหลื่อมล้ำกันจำนวนไม่เท่ากัน และไม่ได้รับมอบทันที (Al-Duwaynī, 2003) จากรูปภาพเจ้าหนี้ขายหนี้ 100 บาท และได้เงินสดมา 80 บาท ถือว่าเป็นริบา อัล-ฟัฎล์ (แลกเปลี่ยนเงินสกุลเดียวกันจำนวนไม่เท่ากัน) ทำให้ได้เพิ่มส่วนต่าง 20 บาท ซึ่งถือว่าเป็นดอกเบี้ย และสำหรับในส่วนของผู้ซื้อได้จ่ายเงินสดไปทันที 80 บาท แต่ยังไม่ได้รับ 100 บาททันที นอกจากจะถือว่าเป็นริบาอัล-ฟัฎล์ (الرِّبَا الْفَضْلُ) แล้ว ยังถือว่าเป็นริบาอัล-ยัด (الرِّبَا الْيَدُ) ด้วย ริบาอัล-ยัด ความหมายคือริบาที่เกิดจากการล่าช้าในการส่งมอบหรือรับมอบในการแลกเปลี่ยนทรัพย์สินประเภทเดียวกัน เช่น การแลกเปลี่ยนทองคำ และแร่เงิน (Markaz al-Dirāsāt al-fiqhīyah wa-al, 2010) เนื่องจากยังไม่ได้รับเงิน 100 บาท ในทันที และนักวิชาการในทัศนะนี้ได้กล่าวว่า การซื้อขายตัวลดราคานั้นเป็นสิ่งต้องห้าม เพราะมีริบา (ดอกเบี้ย) เกิดขึ้น และยังเป็นสิ่งหนึ่งที่เหมือนกับรูปแบบการขายหนี้ให้กับผู้อื่น (ที่ไม่ใช่ลูกหนี้) ด้วยกับราคาที่จ่ายทันที (بَيْعُ الدِّينِ لغيرِ الْمَدِينِ بِشَمَنْ حَالٍ) (Ahmad et al., 2019)

สรุปผลการศึกษา

แบ่งออกเป็น 2 กรณี กรณีผู้ให้บริการสินเชื่อกำหนดดอกเบี้ยในการให้สินเชื่อ รูปแบบนี้เป็นที่
ต้องห้ามอย่างชัดเจนเพราะมีเรื่องของริบา (ดอกเบี้ย) มาเกี่ยวข้อง แต่สำหรับกรณีผู้ให้บริการสินเชื่อไม่เก็บ
ดอกเบี้ยเพิ่ม 0% เมื่อพิจารณาแล้ว ถึงแม้ธุรกรรมระหว่างเจ้าของบิลกับผู้ชำระบิลแทนในช่วงแรก ไม่ได้มีการ
แลกเปลี่ยนส่วนต่างกันโดยตรง หากแต่เมื่อผ่านขั้นตอนธุรกรรมทั้งหมดแล้ว ทำให้พิจารณาโดยรวมได้ว่า ผู้ชำระ
บิลแทนเอาหนี้ 2,000 บาท มาขายกับเจ้าของบิล โดยเจ้าของบิลซื้อหนี้โดยการจ่ายเงินสดทันที 1,600 บาท
ทำให้เกิดบทสรุป คือ ผู้ชำระบิลทำให้เกิดหนี้ 2,000 บาท เพื่อให้ได้เงินสดมา 1,600 บาท ซึ่งทำให้ต้องเสีย
ส่วนต่างเพิ่ม (เสียเพิ่ม 400 บาท) และสำหรับเจ้าของบิลมีหนี้ 2,000 บาท เพื่อให้ได้เงินสดมา 1,600 บาท ทำให้
ได้รับผลประโยชน์ (ไม่เสียส่วนต่างเพิ่ม 400 บาท) ซึ่งเขาขายลักษณะของการขายหนี้ด้วยการลดราคา
หนี้ และมีลักษณะของริบา อัล-ฟิฏล์ (ดอกเบี้ย) มาเกี่ยวข้อง นั่นก็คือ การแลกเปลี่ยนเงินสกุลเดียวกันโดยมี
จำนวนไม่เท่ากัน (2,000 กับ 1,600) โดยถือว่าธุรกรรมนี้เป็นสิ่งต้องห้ามตามหลักการของอิสลาม

เอกสารอ้างอิง

- Aḥmad, A. M. L., Al-Nādī, M. I. S., ‘Abd al-‘Azīz, M. S. D., & Jum‘ah, A. S. (2019). al-Qaḍāyā al-fiqhīyah al-mu‘āṣirah. lil-firqah al-rābi‘ah, Faṣl ḥawla ṭḥwylāt al-amwāl [Chapter on money transfers In Muḥammad Ḥilmī al-Sayyid ‘Īsā (Ed.)], *Contemporary jurisprudential issues: For the fourth year.* (p. 41). Al-Azhar University, Faculty of Sharia and Law in Cairo.
- Arab Universities Alumni Association. (n.d.). *phrá má-hă kham-phi an kùr an phróm khwam mǎi pha-să thai* [Al-Qur'an al-Kareem: The Noble Quran with Thai translation]. King Fahd Glorious Qur'an Printing Complex.
<https://bsc.dra.go.th/uploads/tmp/redactor/95c9dbbcac-.pdf>
- Al-Duwaynī, M. A. (2003). Qaḍāyā fiqhīyah mu‘āṣirah : al-juz’ al-rābi‘, Faṣl ḥawla ṭḥwylāt al-amwāl [Chapter on money transfers. In Yāsir ‘Abd al-Ḥamīd al-Najjār (Ed.)], *Contemporary Jurisprudential Issues: Part four.* (p. 61). Al-Azhar University, Faculty of Sharia and Law in Cairo. Book chapter.
- al-Ḥākim al-Nīsābūrī. (2002). *al-Mustadrak ‘ala al-Ṣaḥīḥayn* [The Supplement to the Two Ṣaḥīḥs] (M. ‘Aṭā, Ed., Vol. 2, p. 369, ḥadīth no. 953). Dār al-Kutub al-‘Ilmiyyah.
- Kasikornbank. (2024, April 30). *Fact sheet: Digital personal loan (K PAY LATER).*
https://www.kasikornbank.com/SiteCollectionDocuments/personal/loan/personal-loan/paylater/pdf/01_Fact_Sheet_Digital_V3.pdf

Markaz al-Dirāsāt al-fiqhīyah wa-al. (2010). *Mawsū‘at Fatāwá al-mu‘āmalāt al-mālīyah lil-bunūk wa-al-mu‘assasāt al-mālīyah al-Islāmīyah* [Encyclopedia of financial transaction fatwas for Islamic banks and financial institutions] (Vol. 15) (‘Alī Jum‘ah Muḥammad, Eds.). Dar Al-Salam.

Prachachat Business. (2024, April 30). thá-pòt · tuean súde khǎi bin khâ fai phàn àep · súde kòn phòn thi lǎng · pòet chông mít-chǎ-chíp lòk [BoT warns about electricity bill trading via "Buy Now, Pay Later" apps, opening doors for scammers]. *Prachachat*. <https://www.prachachat.net/finance/news-1553700>

Al-Zuhayli, W. (1984). *al-Fiqh al-Islāmī wa-adillatuh* [Islamic jurisprudence and its proofs] (Muhamad S. Eissa, /Trans.). Dar al-Fikr.